

Πέτρος Παπακωνσταντίνου, *Η Αμερικανική Τζιχάντ*, Ελληνικά Γράμματα, 2003, σσ. 280

Ένα βιβλίο για την «Αμερικανική Τζιχάντ», για τον πολεμικό καπιταλισμό και την παρακμή της «Αυτοκρατορίας», γραμμένο από έγκυρο δημοσιογράφο και ταυτόχρονα φυσικό (Διδάκτορα Θεωρητικής Φυσικής). Οι δύο ιδιότητες του συγγραφέα θεωρητικά αντιφασκούν. Στην πραγματικότητα αλληλοτροφοδοτήθηκαν με αποτέλεσμα ένα βιβλίο με ζωντανό ύφος, χωρίς φιλολογικότητα, που αναπτύσσεται με υλικό τα συγκεκριμένα γεγονότα και που ταυτόχρονα προχωρεί σε θεωρητικές αναλύσεις και γενικεύσεις.

Το βιβλίο διαιρείται σε δύο μέρη. Το πρώτο πραγματεύεται τη «Νέα Τάξη» στη Μέση Ανατολή. Το δεύτερο, τον πολεμικό καπιταλισμό των ΗΠΑ.

Κεντρικό θέμα του βιβλίου είναι οι πόλεμοι της Νέας Τάξης με επικεφαλής τις ΗΠΑ, οι οποίοι συνιστούν, ευρύτερα, κίνδυνο για την ίδια την ύπαρξη της ανθρωπότητας. Η σημερινή αμερικανική «Τζιχάντ» στρέφεται εναντίον του αραβικού-μουσουλμανικού κόσμου. Άμεσος στόχος: οι τεράστιες ενεργειακές πηγές και η στρατηγική σημασία της Εγγύς και Μέσης Ανατολής. Βαθύτερες αιτίες, όπως αναλύει ο συγγραφέας: η δομική κρίση του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος και ειδικά η κρίση της «Υπερδύναμης». Διέξοδος: ο πόλεμος. Ο καπιταλισμός και, πιο συγκεκριμένα, το σημερινό μοντέλο ανάπτυξης είναι ασύμβα-

τα με την επιβίωση του ανθρώπινου είδους. Αλλά οι κατακτητικοί πόλεμοι απαιτούν ιδεολογική δικαιολόγηση και, ει δυνατόν, νομιμοποίηση: Πόλεμος λοιπόν εναντίον της τρομοκρατίας, σύγκρουση πολιτισμών, θεοκρατική αποστολή των ΗΠΑ να επιβάλουν τις «αξίες» τους στον υπόλοιπο κόσμο. Διάφανο ιδεολογικό πέπλο που δεν αποκρύπτει την οσμή του πετρελαίου. Ταυτόχρονα, απόκριση της φρίκης του πολέμου, εικονική προσομοίωση, έλεγχος των ειδήσεων, χαλκευμένες ειδήσεις.

Δύο κεφάλαια του βιβλίου αναλύουν την άνοδο και την πτώση του αραβικού εθνικισμού. Με μια πυκνή γλώσσα ο Π.Π. εξιστορεί τη διάλυση της οθωμανικής αυτοκρατορίας, την «ατελειθέρωση» και το διαμελισμό του αραβικού κόσμου με βάση τα συμφέροντα και το συσχετισμό δυνάμεων των δυτικών ιμπεριαλιστών, τις αντι-αποικιοκρατικές επαναστάσεις και τις επεμβάσεις των Δυτικών για την ανατροπή των νέων καθεστώτων (Μοσαντέκ στο Ιράν, απόπειρα ανατροπής του Νασέρ στην Αίγυπτο, στήριξη του Σαντάμ που το καθεστώς του προέκυψε από την επικράτηση των αστικών δυνάμεων στο Ιράκ, ενίσχυση του πολέμου Ιράκ-Ιράν κ.λπ.), ανατροπή του Σουκάρνο στην Ινδονησία και σφαγή 1.000.000 κομμουνιστών και δημοκρατών, οικονομική, διπλωματική και στρατιωτική υποστήριξη των πολέμων του Ισραήλ εναντίον των Αράβων κ.λπ.

Προχωρώντας στην ανάλυση των προβλημάτων, ο Π.Π. θέτει ένα ουσιαστικό θεωρητικό ερώτημα, για το δρόμο που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν τα καθεστώτα που προέκυψαν από τις αντιιμπεριαλιστικές επαναστάσεις. Στις αραβικές χώρες μετά τον πόλεμο υπήρχαν δύο βασικές τάσεις: η πληθειακή, που απέβλεπε σε κάποιο απροσδιόριστο σοσιαλισμό, και η άλλη, που στόχευε στον αστικό εκσυγχρονισμό. Η «θεωρία» του μη καπιταλιστικού δρόμου ανάπτυξης είχε υιοθετηθεί από τη Σ.Ε., τα Δυτικά ΚΚ και από αριστερές δυνάμεις των αραβικών χωρών. Η έκβαση της πορείας αυτών των χωρών δεν καθορίστηκε βασικά από τις ιμπεριαλιστικές ραδιουργίες και επεμβάσεις, όσο από το συσχετισμό των κοινωνικών δυνάμεων κάθε χώρας. Τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα εκείνης της εποχής ηγεμονεύθηκαν από το στρατό, μικροαστικά στρώματα και την προοδευτική διανοήση. Αν ληφθεί επίσης ο αντιδραστικός ρόλος των κοινωνικών σχέσεων αυτών των χωρών, η σύμφυση των παλαιών κυρίαρχων τάξεων με τον κομματικό και κρατικό μηχανισμό και με τη νέα αστική τάξη, αν σ' αυτό προστεθούν οι ξένες ραδιουργίες, τότε μπορούμε να επιχειρήσουμε μια ερμηνεία του εκφυλισμού αυτών των καθεστώτων και τη μετατροπή τους σε μονοκομματικά-αντιδραστικά.

Ο Π.Π. αναλύει λεπτομερειακά την πορεία αυτών των καθεστώτων, τον αναπτυσσόμενο αντικομμουνισμό και τη διάλυση των αυταπατών για «μη καπιταλιστικό δρόμο ανάπτυξης». Από την άλλη πλευρά, ήταν δυνατόν να επιτύχει ο αστικός εκσυγχρονισμός, να φτάσουν δηλαδή αυτές οι χώρες το επίπεδο των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών; Η καπιταλιστική ανάπτυξη των αραβικών χωρών θα ήταν μια εξαρτημένη καπιταλιστική ανάπτυξη; Εξαρτημένη από

τη δυτική τεχνολογία, από τη νεο-αποικιακή οικονομική διείσδυση, και καθορισμένη, ως ένα βαθμό, από τις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις. Ο Π.Π. αναλύει την αποτυχία του πολιτικού Ισλάμ να διεκδικήσει έναν καλύτερο ρόλο στο διεθνή καταμερισμό εργασίας απέναντι στα μητροπολιτικά κέντρα της Δύσης. Ο συγγραφέας αναλύει τη δίδυμη κρίση του επαναστατικού Ισλάμ και της πουριτανικής Σαουδικής Αραβίας να διεκδικήσουν έναν καλύτερο ρόλο στο διεθνή καταμερισμό εργασίας.

Υποανάπτυξη (σχετική, ανισόμερη ανάπτυξη), ενεργειακός πλούτος και στρατηγική σημασία προκάλεσαν και κατέστησαν αποτελεσματικές τις επιδρομές της στρατιωτικής μηχανής των ΗΠΑ και των «συμμάχων» της. «Νότος και Ανατολή», γράφει ο Π.Π., «δεν θα φθάσουν ποτέ τον Βορρά και τη Δύση με την απλή διαπραγμάτευση στο παγκόσμιο σύστημα. Για πρώτη φορά ο «ισλαμισμός των κάτω» απορροίπτει το ίδιο το σύστημα και στρέφει την οργή του προς τα μητροπολιτικά κέντρα». Αλλά η αντίσταση αυτή είναι η αντίσταση του αδύναμου. Συνέπεια, η τρομοκρατία των ισλαμιστών: «η τρομοκρατία εμφανίζεται ως το κύκνειο άσμα ενός ιστορικού ρεύματος που έχει κλείσει τον κύκλο του, η ανήμπορη λύσσα των «τελευταίων των Μοϊκανών», που αρνούνται να παραδεχτούν την ήττα, αλλά δεν είναι ικανοί να προχωρήσουν σε μια εκ θεμελίων ανασυγκρότηση».

Η πολεμική μηχανή των ΗΠΑ συνέτριψε δύο φορές την υποτιθέμενη τρομερή πολεμική μηχανή του Σαντάμ Χουσεϊν. Ποιοι είναι λοιπόν οι στόχοι των ΗΠΑ μετά το δεύτερο πόλεμο εναντίον του Ιράκ; Ο Π.Π. παραθέτει σχετικό ρεπορτάζ των Τάιμς της Νέας Υόρκης (20/04/03). «Οι Ηνωμένες Πολιτείες σχεδιάζουν μια μακροπρόθεσμη στρατιωτική σχέση με την υπό συγκρότηση

νέα κυβέρνηση του Ιράκ, μια σχέση που θα χαρίσει στο Πεντάγωνο πρόσβαση σε στρατιωτικές βάσεις και θα προεκτείνει την αμερικανική επιρροή στην καρδιά μιας ανήσυχης περιοχής, σύμφωνα με ανώτατους αξιωματούχους της κυβέρνησης Μπους. Αν οι δεσμοί αυτοί αποδειχτούν αρκετά στενοί, η στρατιωτική σχέση θα μπορούσε να σηματοδοτήσει μια από τις πιο εντυπωσιακές εξελίξεις στη στρατηγική επανάσταση που βρίσκεται σε εξέλιξη».

Συντριπτική στρατιωτική υπεροχή των ΗΠΑ. Λαϊκή αντίσταση που εμπνέεται από τον ισλαμικό φονταμενταλισμό, που αποκτά δηλαδή όλο και πιο αντιδραστικά χαρακτηριστικά. Υποδαύιση και κίνδυνοι εμφύλιων πολέμων. Και η ελπίδα; Ο Π.Π. διακρίνει μια τέτοια ελπίδα στην παλαιστινιακή ιντιφάντα, που αποτελεί προνομαχικό στόχο του Ισραήλ και των ΗΠΑ. Και το Ιράκ; Ούτε Δημοκρατία, ούτε ανάπτυξη. Όπως σημειώνει ο συγγραφέας, την περιήγηση «ανασυγκρότηση», «θα την πληρώσουν οι ίδιοι οι Ιρακινοί που θα κληθούν να τροφοδοτήσουν με τον πετρελαϊκό τους πλούτο τις αμερικανικές εταιρείες που θα αναλάβουν να ξαναφτιάξουν αυτά που κατέστρεψαν οι αμερικανικοί πύραυλοι. Από τα 2,4 δις δολάρια που διέθεσε το Κογκρέσο, τα 1,7 προήλθαν από ιρακινές καταθέσεις στις ΗΠΑ, που δεσμεύτηκαν». Μια δεύτερη ελπίδα: η αναπτυσσόμενη ιρακινή αντίσταση, αν οι ΗΠΑ δεν κατορθώσουν να τροφοδοτήσουν έναν εμφύλιο πόλεμο στο Ιράκ.

Οι αμερικανοί πήγαν ως εισβολείς και θα μείνουν ως κατακτητές. Έτσι θα προσπαθήσουν να επιβάλουν μια κυβέρνηση ανδρείκελων, έστω και ενάντια στη θέληση των Ιρακινών. Κατά τον Ράμσφελντ, «η Ουάσιγκτον θα αρνηθεί να αναγνωρίσει ένα ισλαμικό καθεστώς στο Ιράκ, ακόμα και αν αυτό θα ήταν επιθυμία της πλειονό-

τητας των Ιρακινών και αντανάκλούσε το αποτέλεσμα των εκλογών (παρατίθεται στη σελ. 115, από την El Pais, 22/04/03). Οι Αμερικανοί κατακτητές θέλουν να γονατίσουν τον ιρακινό λαό. Η κυβέρνηση του Ισραήλ, τους Παλαιστίνιους. Όπως δήλωσε ο αρχηγός του ισραηλινού γενικού επιτελείου, «πρέπει να κάνουμε τους Παλαιστίνιους να καταλάβουν μέχρι και στα τελευταία καταφύγια της συνείδησής τους ότι είναι ένας ηττημένος λαός. Οι Ισραηλινοί θέλουν να συντρίψουν την ιντιφάντα. Οι Αμερικανοί, την αντίσταση στο Ιράκ. Ο αγώνας των δύο λαών είναι κοινός, όπως τονίζει ο συγγραφέας του βιβλίου.

Επιχείρησα να σκιαγραφήσω το πρώτο μέρος του βιβλίου του Π. Παπακωνσταντίνου, χωρίς να μπορέσω να δώσω κάτι από τον πλούτο και τις καίριες αναλύσεις του. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου αναλύεται η μεταπολεμική πορεία του καπιταλισμού, ο χαρακτήρας του πολεμικού καπιταλισμού, οι κίνδυνοι που η πορεία του συνεπάγεται για την ανθρωπότητα. Επίσης αναλύονται οι ανάγκες που ωθούν στην επιθετικότητα των ΗΠΑ, και τα κοσμοκρατορικά τους σχέδια. Επίσης, η νέα θεωρία για τα «κράτη ταραξίες», η καταπάτηση του διεθνούς δικαίου από τους επιδρομείς, οι αντιφάσεις της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης και η χίμαιρα της παγκόσμιας κυβέρνησης. Τέλος, το πέρασμα από το κράτος-πρόνοια στο κράτος-δεσμοφύλακα και γενικότερα η καταπάτηση των δημοκρατικών ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μια παλιά δήλωση του Τσώρτσιλ (1937) που παραθέτει ο Π.Π. ταιριάζει απόλυτα με το σημερινό κυνισμό της ηγεσίας των ΗΠΑ: «Δεν πιστεύω ότι ο σκύλος μέσα στο μαντρί έχει το τελικό δικαίωμα στο μαντρί, ακόμη και αν ξάπλωσε εκεί για πολύ καιρό. Δεν παραδέχομαι, για παράδειγμα, ότι έγι-

νε κάποια αδικία στους ερυθρόδερμους της Αμερικής ή στους Αβορίγινες της Αυστραλίας, επειδή μια ισχυρότερη ράτσα, μια ράτσα ανώτερης στάθμης, πιο σοφή για τα πράγματα του κόσμου, ήρθε και πήρε τη θέση της». Κυνισμός του Τσώρτσιλ, χιλιόχρο-

νο Τρίτο Ράιχ, βλακεία και κυνισμός του Μπους για παγκόσμια ηγεμονία των ΗΠΑ. Ο Επίλογος του βιβλίου έχει τον τίτλο: «Ο 21ος αιώνας δεν θα είναι αμερικανικός».

Ευτύχης Μπιτσάκης